

**HEEM-
NIEUWS**

Heemkundekring Bergeijk

de Keersopper

nr 11

In dit nummer:

Het 1 ^e Raadhuis van Bergeijk	<i>Zephyrien van Aken</i>	p 2
Speule	<i>Gerard de Brouwer</i>	p 5
Marcel Magnée, Burgemeester van Bergeijk en Luyksgestel (3)	<i>Martien Veekens</i>	p 7
Het Valentinusputje te Westerhoven	<i>Wim van Dooremolen</i>	p 15
Jan Verstappen	<i>Ad Tilborghs</i>	p 18
Dag Smous ! Lusje wel spek ?	<i>Jaap Bussing en Wil van Ham</i>	p 19

Heemkundekring Bergeijk
Secretariaat: Hoek 25A
5571 GJ Bergeijk
Tel: 0497 57 17 19
e-mail: doorem@planet.nl
Rabo Bank Bergeijk Rek.nr 10.13.73.627

DE KEERSOPPER

NR 11

dec. 2008

HEEMKUNDEKRING BERGEIJK

Hallo, heemkundevrienden.

- Nogmaals onze excuses dat een middagje uit dit najaar niet gelukt is. We hebben dus volgend jaar wat goed te maken.
- Schilderijen van Bergeijk en het omgevende landschap zijn van zondag 14 dec t/m zondag 21 dec in het Ploeggebouw te zien in een 'Frits Wichard week', Ook door Wichard ontworpen stoffen worden getoond..
- Ons heemkundelid Johan Biemans zal deze maand de Brabantse Dialectenprijs ontvangen. Wij allen die van zijn verhalen in dialect weten hebben zeggen: Proficiat Johan.
- In het Teutenhuis stond bij de familie Verhagen een oude kast. Hij stond er 'altijd al', mogelijk sinds 1750. Nu staat hij in de heemkamer: een schenking van de familie Verhagen. Als het allemaal lukt met de plannen voor het Teutenhuis als toeristisch centrum van Bergeijk met daarin ook een vertrek voor de heemkundekring, dan keert de kast (zie foto pag.21) terug naar 'zijn geboortegrond'.
- En voor genealogie: Gerard Slenders schonk 'Slenders & Slenders'.
- Ook staat er sinds kort 'Het Schetsenboek van Hendrik Verhees'. En ..historisch foto en filmmateriaal: de verzameling CD's en DVD's groeit aardig. Kom het maar eens bekijken in de heemkamer.

Wim van Dooremolen, voorzitter
Tel 0497-57 17 19

Redactieleden:

Wil van Ham

e-mail wilvanham@wemail.nl

Wim van Dooremolen

e-mail doorem@planet.nl

Will Steeghs

Ad Tilborghs

Jaap Bussing

Martien Veekens

Het 1^e Raadhuis van Bergeijk

Het 1^e Raadhuis van Bergeijk aan “de Straat”
met rechts zichtbaar het brandweershuisje.

Het Raadhuis is gebouwd door Willem Willemsen in 1769/1770 voor het bedrag van 863 gulden, 17 stuiver's en 12 penningen; de stenen werden in Bergeijk gebakken. De 1^e schepen, de belangrijkste ambtenaar op dat moment, was Evert Keunen.

Voor die tijd werden de vergaderingen van de dingbank of raadkamer gehouden in een herberg aan de Straat.

Men was niet tevreden met het gebruik van de raadkamer in een herberg en daarom werd in 1752 besloten tot de bouw van het 1 Raadhuis van Bergeijk.

Omdat men niet eenstemmig was waar het Raadhuis te bouwen, werd pas in 1769 werk gemaakt met het bouwen hiervan, 18 jaren later !!! (dus ook toen draaide de ambtelijke molen niet erg snel).

De voorbij trekkende stoet met de gildes, de fanfare, de jagersvereniging en andere verenigingen en meerdere praalwagens, trekken voor-

bij het Raadhuis in 1919. Dit ter gelegenheid van het 25 jarig jubileum van Burgemeester P.J.G. Aarts, dat uitbundig werd gevierd onder grote belangstelling van de Bergeijkse bevolking die in ruime mate aanwezig was bij deze huldiging.

In 1923 is het nieuwe Gemeentehuis van het dorp gebouwd in de Schoolstraat.

Het oude, toen niet meer in gebruik zijnde Raadhuis, kreeg een andere functie en hierin werd gehuisvest de Openbare School van het dorp en daarna, in 1939 tot 1944 de Protestantse School.

In september 1944 werden we hier bevrijd van de Duitsers en bevoonden onze bevrijders, de Engelsen, tijdelijk de school tot eind oktober 1944.

Na de bezetting van de school konden de lessen weer worden hervat. Helaas slechts voor korte tijd want op 13 november 1944 was er in de vroege morgen een geweldige explosie daar, in het brandweershuisje. Wat was er eigenlijk gebeurd?

Het brandweershuisje deed dienst als opslagplaats voor gevonden munitie van de oorlog, die onder andere ook verspreid lag in het buitengebied van Bergeijk tot aan de Belgische grens.

Bij deze zware explosie vonden 3 volwassenen en 2 kinderen de dood en 1 meisje raakte gewond.

De volwassenen waren: Piet Steyns, gemeentewerker,
Johannes Koevoets, gemeentewerker,
Adrianus van der Linden, Marechaussee.

De kinderen waren : Janus Spooen leerling R.K. Jongensschool,
Leo Jansen, leerling R.K. Jongensschool.
Frieda Blijenburg raakte gewond aan haar hoofd.

Vroeg in de morgen, op deze 13^e november, hadden Leo Jansen en ik als misdienaar bij Pater Edmundus, Assumptionist (J. Veerman uit Volendam) de mis gediend. Leo Jansen moest bij de bakker, schuin tegenover het brandweershuisje, brood halen voor zijn moeder. Ik mocht niet met Leo over de Straat maar moest met tante Hanneke over de Kept mee naar huis.

Leo Jansen lag met het brood nog onder zijn arm dood voor de deur van het tegenover het brandweerhuisje gelegen klooster van de Paters Assumptionisten.

Later hoorde ik thuis van het noodlottige ongeval.

Het Raadhuis en brandweerhuisje werden onherstelbaar beschadigd.

Alles werd geruimd en het geheel is nooit herbouwd.

O=O=O=O=O=O=O=O=O=O=O=O=O=O=O=O

Eerdere Bestuurders van de Gemeente Bergeijk, vóór Burge- meester P . Jos. Aarts:

1792. President en loco-officier Jan Ramaer,
deze is de laatst gekozen Protestant.

Schepenen Pieter Willems en Maures Rademakers.

1795. President Pieter Willems.

Schepenen Philip Nijssen en Jan Roest.

1799. President Jan Roest; Schepen Pieter Willems.

Maar de leden van de dingbank worden op 27 en 28 maart
ontslagen en de Municipaliteiten gereorganiseerd.

De aftredende leden worden opnieuw benoemd.

1800. President Philip Nijssen.

Schepenen Jan Roest en
Maures Rademakers.

1801. Officier Jan Roest.

1802. Schout-Civiel Jan Roest.

1803. Maire Jan Roest

1815. Adjunct-Maire Antoni
van Galen,

tevens Notaris en secre-
taris tot 1832.

1832. Burgemeester Theodorus Maas tot 1849.

1849. Bij Koninklijk besluit van 18 februari 1849, is P.Jos.Aarts
Burgemeester van Bergeijk

1894. Burgemeester P.J.&. Aarts.

Het wapen op het raadhuis nu.

Zephyrien van Aken

Speule

Vruger as de school ut was gingen we in ut veurjaor bekant elken dag mûlders vange.

We wôrre altè mee un hil klôcht bè mekaar um die bisjes te zuuke, en as wur gevange haon dan ginge ze in unne jampot mee wa buuke blaor der in.

Mistal zaote ze in un buuke heg waor ge verrekes aon moest schudde um ze dan onder dun tuin op te raope. Ge haod verschillende sôrte mûlders zo as unne paoter, unne kôster, en unnen bakker. In de marjkestraot zaote mistal de bakkers en vur de paoters moeste in de kerkstraot zên.

De kôster wôs zeldzaam en die zaote in de heg van toon van kaar lam. Smerges moeze die bisjes mee nâr de school um te ruile en dan deuwde we ze in un lucifer deuske. Op unne merge bè de Sijs in de klas dee munne buurman pietje bon zun klep van de lessenaar open en tot zunne grote schrik vlogen al zun mûlders dur de klas zes in getal. Mee inne paoter ging ut nie goed die krôôp in dun inktpot en kwaom er blauw ut. Mister Sijs kêêk woest um zich henne en waos aon ut zuuke waor ze wôrre opgestege. Mêr mee al dè gezoem lande d'n blauwe paoter op zunne kaole kop. Mee ut latje in zun hand naaide hij op zunnen eige kop en efkes naoderhand liep ur un blauw streep van dun bovenkant van zunne kop naor zun neus mêr de paoter vluchte dur de raom na buite. We moeze allemaol de klep open maoke en bè pietjes aongekomme wôrre de raope gaor, wel deuskes in zunne lessenaar mêr gin mûlders. Pietje moes 200x “ik mag geen meikevers meer meebrengen naar de school” en de rest moes 100 strafregels schrêve. Sanderdaogs bè ut inleveren moes fritske bè mister sijs komme, die waos al wir rooi aongelaope toen ie ut velleke van fritskes hoi gezien. Dur ston inne regel op “ik mag geen meikevers meer meebrengen naar de school” en dâr onder ston 100x . Gè het toch gezeet 100 maal en dè stut ur toch zee fritske. Inne woensdagmiddag tot 4 ure strafregels schrêve waos ut oordeel.

In de zomer waos ut elken dag nà schooltêd piepelenberge in de marjkestraot, we wôrre mistal mee un man of vijftien, geiten en bokken. Ut ging ur ooit verrekkes op tot dà ut donker wier.

As ge moest buute dan moeste gè heul goed kenne tellen want dur moes geteld wôrre tot 100. Dan begôs ut pas echt want gà al die jong mêt is zuuke. Mênne buurjonge waos thuis in de kolekist gekrope en ge wilt nie wete hoe dèt ie ur ùt kwaom, ik kon um nie buute want ge wist nie wie ut waos zo zwart zaog ie Bè Sjan de Sik wôrren ur un stel onder ut bed gekrope en gao die mêt is zuuke want ut stikte ur van de bedde. Ut waos un skôn spelleke en ik dee ut gêt want zeg nou eerlijk, dur is toch niks zo skaon um mee ut buurmêske tusse de boerekôlle te ligge bè iemus in dun hof.

Vruger haolde we aok wel es vârkessreek ut want wie hèn nou nie is ne keer aon de appel gezete.

Zo ginge we ne keer bè Fried Klep in de kerkstraot aon de appel. Die hoi ne grôten hof mee unnen tuin dur umhenne. In zonnen hof waos ut un zooi, un klên paike liep dur dun hof mêt dè waos um zonne pony naor ut waike te brenge dà achter zonnen hof lag.

Fried hoi altè un pet op mee un manchesterse broek en as die verslete waos dan dee ie de nieuw over de ouw aantrekke. Fried kôs verekkes buurte en hij kon aok wêd spierse mee zun pruim.

Munne maot pietje waos al dur de heg gekrope um alvast un paike tusse de rotzooi te maoke naor d'n appelboom. We haon allebai un korte broek oan en dè viel nie mee tusse al die brandnetels. We wôrren ur bekant toen Fried in de gaote hoi wa wij oan ut ùtfrète wôrre.

Dur wier in inne keer zo verekkes gevloekt dà onze lieven heer bekant van ut kruis donderde.

Wij as unnen haozeweind weg mêt pietje flikkerde onderwege in d'n boes boes en Fried hai um bekant b`zonne zolder te pakke. Efkes nâderhand stonne we de schai op te nêmmen mêt pietje waos ur ut ergste aon toe.

Hij zoat hullemaol onder de zaikmoeiers en zun bène wôrre zo rooi as unne vuurtôrre. Zo ziedde dà ut oak wel us fout kan gaon mêt wie zun kont verbrand moet op de blaor zitten.

Gerard de Brouwer

Burgemeester van Bergeijk en Luyksgestel

16 maart 1941 – 8 juli 1944

In de laatste artikelen van deze reeks staan we stil bij de laatste vijf maanden van het leven van Marcel Magnée. Naast de kopieën die ik maakte uit het archief van het Brabants Historisch Informatie Centrum te 's-Hertogenbosch gebruikte ik daartoe als belangrijkste bronnen: het bijzondere boek (waarmee Jaap Bussing mij liet kennismaken) 'Ze hebben ons in de steek gelaten' door Jan Burgers (uitgegeven in oktober 2004), het artikel 'Kampbelevissen van een Leendse burgemeester, 1944-1945' door wijlen G.J.A. Manders, verschenen in het kwartaalblad 'Heemkronyk' (Geldrop, september 1994 t/m mei 1995), en verder 'Burgemeester Magnée stierf zestig jaar geleden eenzame dood' door Jan van den Dungen in: 'Trompetter Kempen' (3 december 2004, pagina 5 en 7).

Martien Veekens

B E R G E I J K**Burgemeester, Mr. M.Ch.O.M.R. Magnée, ben. 1941, aftr. 1947.**

Voor den 10den Mei 1940 was burgemeester Magnée lid van den R.K. S.P. Vermoed wordt, dat hij nadien lid van de Nederlandsche Unie was, hoewel hierover geen zekerheid bestaat.

Zijn houding tegenover de Duitsche autoriteiten wordt genoemd kruiperig, doch in stilte verwenschend.

Van een kameraad-burgemeester werd een klacht ontvangen over zijn lompe wijze van optreden, die niet collegiaal meer genoemd kan worden.

Tegenover het nationaal-socialisme en de N.S.B. staat hij zeer afwijzend.

Wethouders. F.W.Rombouts en J.A.C. Kuyken.

Ook zij waren eerst lid van de R.K.S.P. en later vermoedelijk van de Nederlandsche Unie. Zij staan eveneens afwijzend tegenover nationaal-socialisme en de N.S.B."

Tilburg, 22-12-42.

De Rapporteur,

D.J.Munnik.

A F S C H R I F T

Gemeente Bergeyk

No. 1017

ONDERWERP:

Bijl.:

K A N N E S T

Aan

den Heer Secretaris Generaal van het
Departement van Binnenlandsche Zaken
te

's - G R A V E N H A G E

BERGEYK den 19 Februari 1943

HoogEdelGesterenge Heer,

Ondergeteekende, Mr. H. Magnée, burgemeester van de gemeenten Bergeyk en Luiksgestel, heeft de eer U van het navolgende in kennis te stellen.

dat reeds veel arbeiders uit zijn gemeenten gedwongen werden om arbeid in den vreemde te aanvaarden;

dat hij thans weder heeft vernomen dat nog meer inwoners verplicht zullen worden om naar Duitschland te gaan werken; dat door deze maatregel reeds veel leed en onrust onder zijn bevolking is ontstaan en dat dit nog zal toenemen, indien men met deze vorderingen zal blijven doorgaan;

dat hij onlangs heeft moeten constateeren dat men zelfs zeer jeugdige personen heeft gearresteerd, die lichamelijk en geestelijk niet in staat moeten worden geacht gevangenschap te ondergaan of in den vreemde te worden tewerkgesteld;

dat hij ten alle tijde en tegenover elke instantie al het mogelijke heeft gedaan om de belangen van zijn gemeentenaren voor te staan;

dat hij hierbij steeds een zeer correcte houding heeft aangenomen tegenover de bezettende macht, hetgeen niet meer dan zijn plicht was;

dat hij evenwel deze maatregelen als te vergaand beschouwt en hij U derhalve bij deze wil mededeelen dat hij zich in geweten verplicht gevoeld, om mochten dergelijke maatregelen zich herhalen, zijn ambt van burgemeester te moeten neerleggen.

Met de meest verschuldigde hoogachting,

wg. H. Magnée

Voor afschrift,

De Gemeentesecretaris van Bergeyk,

Ik heb de eer UREK. hierbij ter kennisneming toe te zenden afschrift van een door mij aan den Secretaris Generaal van Binnenlandsche Zaken dd. 19 Februari 1943 N° 1017 gericht schrijven.

De Burgemeester van Bergeyk,

De zeer moedige brief die Marcel Magnée op 19 februari 1943 met 'de meest verschuldigde hoogachting' schreef.

Al in 1942 kreeg Magnée zijn eerste aanvaring met de Duitse autoriteiten, omdat hij de Duitsers tegenwerkte. Toen de staf op het gemeentehuis werd versterkt met twee personen, een NSB'er en een SS'er, liet hij van zijn weezin tegen deze mensen duidelijk blijken.

Het spreekwoord *'Ik voel me als een burgemeester in oorlogstijd'* duidt op de dilemma's waarvoor de burgemeesters werden geplaatst. De burgemeesters werden sinds de afschaffing van het democratisch bestel op het gemeentelijk niveau helemaal alleen verantwoordelijk voor hun gemeenten gesteld en moesten zich voortdurend afvragen of ze nog langer hun werk naar eer en geweten konden doen, omdat zij door de Duitsers werden gebruikt om allerlei dwangmaatregelen door te voeren.

Op 19 februari 1943 schreef hij zijn verontwaardigde brief naar secretaris-generaal Frederiks (zie op de vorige pagina). Consequent weigerde Magnée ook daarna zijn medewerking bij het aanwijzen van ingezetenen om mee te helpen aan de *Gemeinde-Einsatz*, het versterken van de kustverdediging in Walcheren tegen de geallieerden door het plaatsen van meer dan een miljoen rechtopstaande houten palen. Door mee te werken aan de Duitse verdedigingswerken werd immers de bevrijding van Nederland verhinderd en zette je het leven van toekomstige bevrijders op het spel. Als burgemeester

werd hij aldus het meest dramatisch geconfronteerd met de dilemma's van besturen in bezettingstijd. Tot in den dood

Op donderdag 6 juli 1944 om 9.00 uur werden meerdere Brabantse burgemeesters ontboden bij Heinrich Sellmer, Beaufragte in Noord-Brabant. In huize *'Roucouleur'* te Vught werden zij 'ontvangen'

door de Stellvertreter Osbahr en Küttcher. Zeven van hen, waaronder Marcel Magnée, volhardden in de weigering om

ingezetenen van hun gemeenten te leveren voor de verdedigingswerken. Beschuldigd van sabotage, waarop de doodstraf stond, werden zij tegen de avond naar Mariënhof met zijn beruchte verhoorkamers afgevoerd. Manders, de enige burgemeester die de gevangenschap zou overleven, schreef later hierover:

“Daar kregen we de eerste grote vernedering. Op een afstand van 5 meter moesten we in de gang van de bunker gaan staan met de neus tegen de muur. Geen blik mocht met elkaar gewisseld worden. Het geringste hoofddraaien of gaan verstaan werd beantwoord met 'n snauw, 'n trap of 'n klap.”

Abschrift.

DER REICHSKOMMISSAR FÜR DIE
BESETZTEN NIEDERLANDISCHEN
GEBIETE
Der Generalkommissar für
Verwaltung und Justiz.

Apeldoorn, den 8. Juli 1944
Va 3 B/44 L/R

Auf Grund des § 3 der Verordnung Nr.
108/40 (vierte Verordnung über besondere
verwaltungsrechtliche Massnahmen) in Ver-
bindung mit § 4 Absatz 1 der Verordnung Nr.
3/40 über die Ausübung der Regierungsbefug-
nisse in den Niederlanden entlasse ich mit
sofortiger Wirkung

Mr. M. Magnée

aus seinem Amt als Bürgermeister der Ge-
meinde Bergelijk und Luiksgestel

gez. Wimmer.

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
DE SECRETARIS-GENERAAL VAN HET
DEPARTEMENT VAN NEDERLANDSCHE ZAKEN,

Reinits

Abschrift.

DER REICHSKOMMISSAR FÜR DIE
BESETZTEN NIEDERLANDISCHEN
GEBIETE
Der Generalkommissar für
Verwaltung und Justiz
Abteilung für niederländische
Verwaltungsangelegenheiten

Apeldoorn, den 11. Juli 1944
Va 3 B/44 L/R.

An den Herrn Generalsekretär im Ministerium des Innern, Apeldoorn

Betrifft: Bürgermeister in Bergelijk und Luiksgestel.

Bürgermeister Mr. M. Magnée hat sich freiwillig, Arbeitskräfte für Jahr-
sacharbeiten zu stellen. Der Herr Generalkommissar für Verwaltung und
Justiz hat ihm daher mit sofortiger Wirkung und ohne Genehmigung von Inhere-
halt aus seinem Amt entlassen.

In der Anlage erhalten Sie eine Abschrift der Entlassungsurkunde.
Für die Zustellung der Urschrift werde ich besorgt sein.

In Auftrage,
(pet.) Dr. Lanpe.

Overeenkomstig het oorspronkelijke,
DE SECRETARIS-GENERAAL VAN HET
DEPARTEMENT VAN NEDERLANDSCHE ZAKEN,

Reinits

Op 8 juli 1944
kregen de
opgepakte
burgemeesters
officieel ontslag.

Jan Burgers schreef in 2004: “In de laatste week van augustus 1944 werd Marcel Magnée overgeplaatst van de SD-barakken naar de reguliere barakken van het concentratiekamp. Voordat hij naar deze barakken mocht, werd hij kaalgeknipt, geschoren, moest hij zijn kleren afgeven, kreeg een douche en werd ontsmet. De nieuwe kleding die hij kreeg, bestond uit een blauw-wit gestreept hemd, een broek, houten klompen en een muts.”

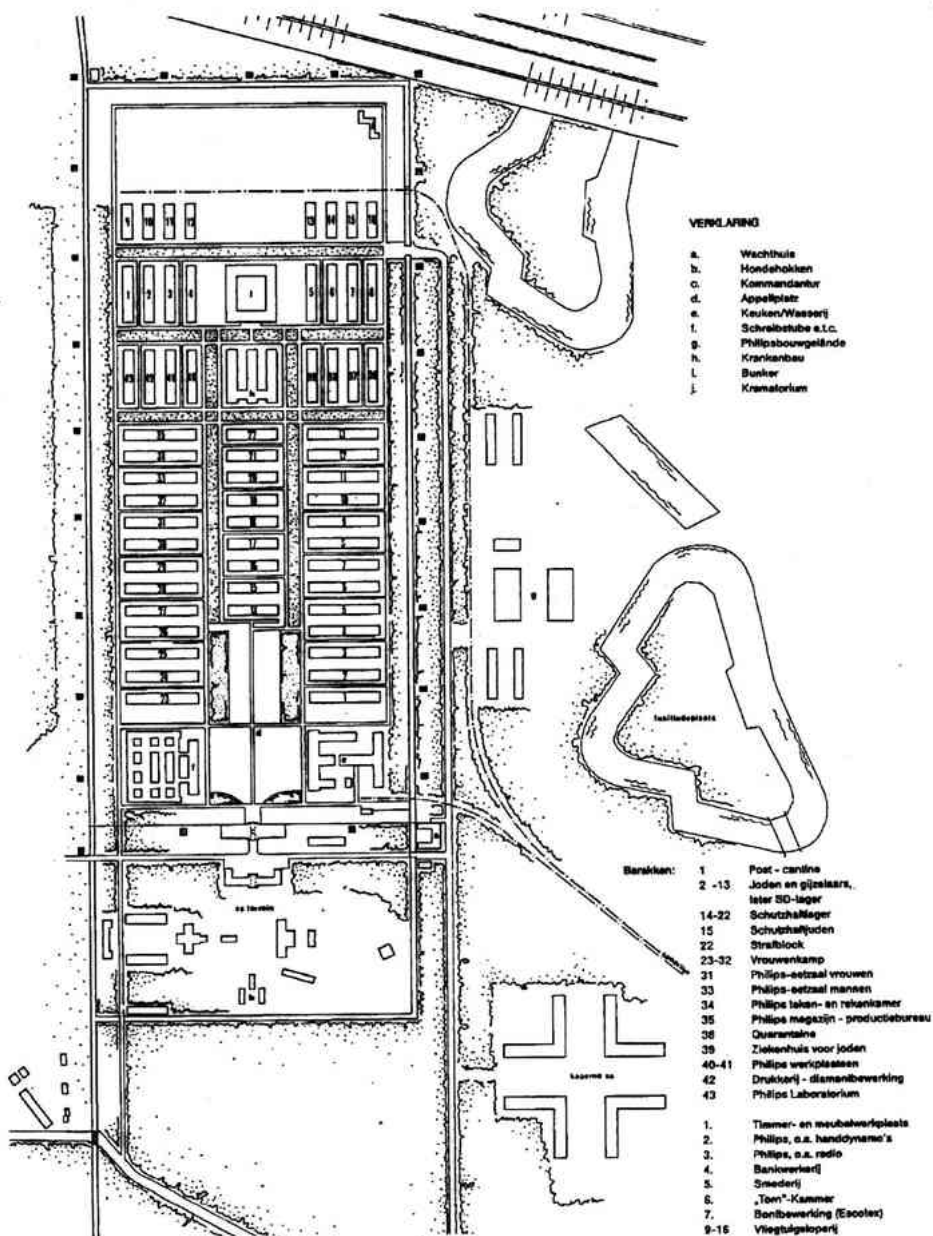
Aangekomen in het reguliere concentratiekamp lukte het Magnée een briefje naar huis te schrijven. Wat hij op 29 augustus 1944 aan zijn vrouw schreef is op de kopie uit het boekje van Jan Burgers te lezen. Het briefje werd door een volstrekt onbekende bij de familie Magnée thuisbezorgd.

Op 2 september 1944 zag Manders “twee kaal geknipte gestreepte zebra’s achter

een kruiwagen met kolen duwen. Ze zien er zo bekend uit. Goed kijken dorsten we niet. Waarachtig het waren de burgemeesters van Bergeijk en Heeze. ’n Verborgen lach en een stille groet waren het gevolg. De twee collega’s reden tarrend langzaam verder in hun potsierlijke kleding. Collega Magnée met een broek reikende tot op zijn knieën.”

Plattegrond kamp Vught

Plattegrond van het Kamp Vught

„Eins, Zwei, Drei.“

Deze tekening uit kamp Vught maakt elk commentaar overbodig.

In het enige concentratie-kamp naar Duits model in bezet West-Europa waren de gevangenen van het beestachtig 'paradijs' overgeleverd aan de superbeulen van 'Herzogenbusch'.

Het ondergaan van hetzelfde lot bracht bij de gevangenen wel 'n saamhorigheidsgevoel, dat hen de kracht gaf om niet onmiddellijk op te geven: 'Allemaal hetzelfde lot, dezelfde hoop'.

(Foto's van schilderijen gemaakt in Kamp Vught)

NATIONAAL MONUMENT KAMP VUGHT

OVERLEDEN GEVANGENEN
IN CONCENTRATIEKAMP VUGHT

1943

NAAM	VOORNAAM	BIJNAAM	GEBOORTEDATUM	STERFdatum	OPMERKINGEN
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					
43					
44					
45					
46					
47					
48					
49					
50					
51					
52					
53					
54					
55					
56					
57					
58					
59					
60					
61					
62					
63					
64					
65					
66					
67					
68					
69					
70					
71					
72					
73					
74					
75					
76					
77					
78					
79					
80					
81					
82					
83					
84					
85					
86					
87					
88					
89					
90					
91					
92					
93					
94					
95					
96					
97					
98					
99					
100					

1944

NAAM	VOORNAAM	BIJNAAM	GEBOORTEDATUM	STERFdatum	OPMERKINGEN
1					
2					
3					
4					
5					
6					
7					
8					
9					
10					
11					
12					
13					
14					
15					
16					
17					
18					
19					
20					
21					
22					
23					
24					
25					
26					
27					
28					
29					
30					
31					
32					
33					
34					
35					
36					
37					
38					
39					
40					
41					
42					
43					
44					
45					
46					
47					
48					
49					
50					
51					
52					
53					
54					
55					
56					
57					
58					
59					
60					
61					
62					
63					
64					
65					
66					
67					
68					
69					
70					
71					
72					
73					
74					
75					
76					
77					
78					
79					
80					
81					
82					
83					
84					
85					
86					
87					
88					
89					
90					
91					
92					
93					
94					
95					
96					
97					
98					
99					
100					

De foto's op deze pagina zijn door mij gemaakt op 16 juli 2008 tijdens mijn bezoek aan het Nationaal Monument Kamp Vught.

Voor meer informatie over het mijn inziens zeer indrukwekkend nationaal monument te Vught zie verder de site www.nmkampvught.nl

Ervaar de geschiedenis en actuele betekenis van het voormalige SS-concentratiekamp Vught

In september 1944 kwam de bevrijding van Brabant in zicht, echter te laat voor velen, waaronder onze nog erg jonge burgemeester van Bergeijk, Marcel Magnée. Op dinsdag 5 september 1944 sloeg de vlam in de pan. Tegen de avond werden de gevangenen in hun gevangenisplunje in de gereedstaande treinwagons zonder sanitaire voorzieningen (er was ook geen drinkwater) gejaagd en 'afgevoerd' naar het concentratiekamp Sachsenhausen in Duitsland, alwaar zij op zaterdagavond 9 september aankwamen. Hier zouden uiteindelijk zes Brabantse burgemeesters door uitputting creperen, minstens een van hen werd genadeloos doodgeschoten.

Over die periode meer in het volgende en laatste deel van deze serie. (M.V.)

Het Valentinusputje te Westerhoven.

¹“Men houdt, volgens overlevering, dit putje voor een dooppoel, waaruit de H.Valentinus aan de heidenen het H.Doopsel zou hebben toegediend. Hij zette zich hier aan de boorden van de AA- rivier neer om uit te rusten en op zijn gebed zou een bron van helder vliende water ontstaan zijn. Dat zou dan de Valentinus moeten zijn die 9^e Bisschop van Tongeren was van 295 tot 303 of 305; voorganger van Servatius, waar de kerk van Westerhoven naar genoemd is. Valentinus zou de marteldood gestorven zijn en is in Maastricht in de St.Servatiuskerk bijgezet. Daar werd zijn lichaam 22 april 1623 teruggevonden.

Maar.... niet de H. Valentinus, Bisschop van Tongeren en martelaar (feestdag 16 Juli) wordt met een kapel vereerd, maar de H.Valentinus, die Romeins priester en martelaar was (feestdag 14 Februari). Op dit punt heeft het volk vastgehouden, tegen ander gezaghebbend advies in, aan de viering van deze heilige op 14 Februari.

¹ C.Rijken uit Veldhoven , dec. 1921

Tussen het bron en de rivier stond dus een kapel die, misschien tijdens de reformatie (men zegt ook in 1825), is omgehaald. Na de 2^e wereldoorlog is een nieuwe kapel gebouwd met oude stenen; het huidige putje ook; mogelijk lag de oorspronkelijke bron dus aan de andere kant van de kapel.

Het ronde putje had een diameter van 0,8 meter en een diepte van 1 meter; gevuld met (ooit kristalhelder) water, dat, opvallend, 0,75 meter hoger stond dan de stand in de naastliggende rivier .

Na verbreding van de Keersop door het Waterschap, daalde het water van de bron en de bron werd troebel. Korter bij de rivier ontstond (of werd gemaakt) ‘het kleine putje’; in 1936.

Het kleine putje

Pelgrims gingen voor de ‘derdedaagse koorts’ ook wel koude of biberkoorts geheten naar het putje. Meestal Vrijdags, omdat dan volgens een zekere kerkelijke fundatie een Mis werd gecelebreerd. Men verrichte godsdienstige plechtigheden bij het putje ‘ten getalle van drie’. Mogelijk ter ere van de H.Drievuldigheid (*of gekoppeld aan de koorts: derdedaagse koorts*).

Men ging in groepjes van drie, zes of negen naar het putje; bad driemaal het Onze Vader, het Weesgegroeitje, de Rozenkrans of een ander gebed; terwijl men driemaal om het putje ging of kroop. Soms bond men daarbij een knoop in drie biezen (bloembies) en dronk driemaal van het water alvorens men naar huis ging.

“De verbeelding is erger dan de derdedaagse koorts” zei men van deze simpatetische geneeswijze.

Vanaf 1850/ 1860 kwam de derdedaagse koorts minder voor en werd het putje nog zelden bezocht.

De Valentinuskapel te Westerhoven

een kapel, nu gemeentelijk monument.

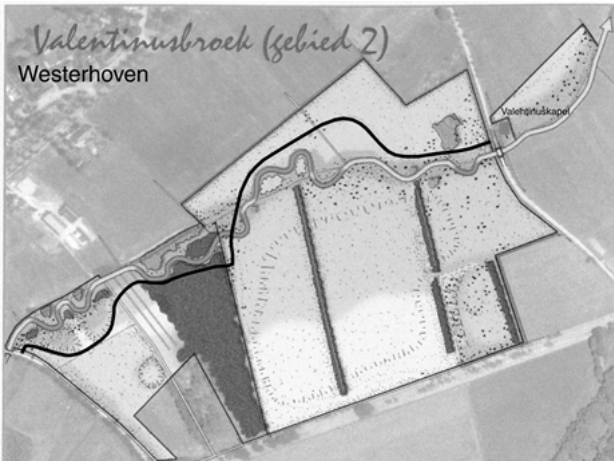
Het heeft als kenmerken:

- . de kapel is eenbeukig, met rechthoekig grondplan
- . afgesloten met een veelhoekige apsis
- . zichtbare muurvoeten van zwerfkeien
- . zes steunberen met ondiepe witgeverfde spaarnissen
- . twee uitspringende lagen metselwerk onder de daklijst
- . een open bekapping met houten sporen
- . de nok eindigend met een smeedijzeren kruis.

De huidige kapel uit 1947: Na de bevrijding ontstond bij de bewoners van Westerhoven, dat gelukkig gespaard werd, het verlangen om iets uit dankbaarheid te doen. Men ging de Valentinuskapel herbouwen.

Bij het uitgraven van de grond voor de fundering stiet men spoedig op een massa puin, heirode veldovenstenen van groter formaat en stukken lei; nog dieper kwamen vier zware eiken balken voor de dag. Dit ten teken dat men op de plaats van de vroegere kapel bezig was. En men bouwde er, met architect W.Valk²,

² Jac Adams, Stichting Behoud Erfgoed Bergeijk en Omstreken, 2007

In 2008 wordt door de Dienst Landelijk Gebied het Keersop gebied gereconstrueerd. Gebruik makend van door kavelruil verkregen gronden wordt in samenwerking met de gemeente Bergeijk de Keersop opnieuw ‘gemeanderd’ en rond de Keersop een wandelpad aangelegd van Loverensdijk naar de

Oude Weerderdijk.

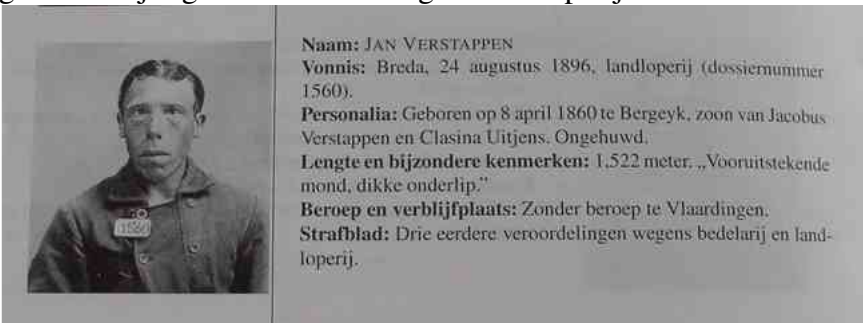
Dit tot groot genoegen van ons heemkundelid Wil Braam, die al jaren pleit voor een Valentinspad rond de Keersop, waarover de lichtprocessie van Westerhoven naar de Valentinskapel kan gaan op 14 februari.

En ondergetekende, die in 2000 hoopte dat er wandelroutes langs de Keersop gaan komen (aldus toen het artikel ‘Interview 2020’), dat hij ook blij is moge duidelijk zijn. Het ziet er veelbelovend uit. Ga maar eens kijken.

Wim van Dooremolen

Jan Verstappen.

Het onschuldig crimineel kind, beschreven in Keersopper 10, die na 10 jaren Verbeterhuis als 17-jarige de wereld introk, ja, die Jan kwamen we tegen als 36-jarige veroordeeld wegens landloperij. Aldus de archieven.

Ad Tilborghs

Dag Smous ! Lusje wel spek ?

Eind van de achttiende eeuw vestigen zich verspreid enkele joodse gezinnen in de dorpen van de Brabantse Kempen. In Bergeijk gaat het om de gezinnen van Andries Herrie en de oudekleren-koopman Jacob Benjamin Wiener³. Samen met zijn zwager Jonas Samuel uit Eersel handelde Jacob ook in dierenvellen.

Dominee Stephanus Hanewinkel (1766-1856) maakt in 1799 een wandeltocht door de ‘Majorij’ – de Meierij – waarvan hij verslag doet in een boek dat in 1800 anoniem in Amsterdam wordt uitgegeven en berucht door de vele negatieve en vaak hatelijke uitspraken die de predikant zich veroorloofde over de katholieke bevolking.

Op weg van Eersel naar Bergeijk krijgt Hanewinkel gezelschap van een man ‘die met mij denzelfden weg ging’ en samen ontmoeten ze een jood (Jonas Samuel?), die hen vriendelijk groet met een ‘goede morgen’. Hanewinkel wenst hem ‘insgelijks’, maar zijn wandelgenoot ‘zeide’: “.. dag Smous ! Lusje wel spek ?”.

Kasjroet is het geheel van de Joodse spijswetten, die bepalen welk voedsel wel en welk voedsel niet gegeten mag worden. Het woord ‘kasjroet’ komt van het Hebreeuwse woord ‘kasjèr’, wat ‘passend, geschikt of geoorloofd’ betekent. ‘Kosjer’ is de Jiddisje variant.

De jood zweeg, maar Hanewinkel ‘wierd moeilijk’ en noteert met verbazing het gesprek dat volgt:

Ik. Waarom bespot Gij dezen Jood over iets, dat zijn Godsdienst hem verbiedt te eten? Hebt Gij recht hiertoe? Of heeft hij U beledigd?
Hij. Het is maar een Smous. – Hij is van dat volk, dat onzen Heer gekruist en bespogen heeft; hij is toch verdoemd, en wij mogen altijd

³ Zie het artikel Joods mensen in Bergeijk (II), de Keersopper, nummer 3.

eenen Smous daarom voor de gek houden. (..) Waaróm zijn de Smouzen zoo gek, dat zij geen spek eten? Zij weten wel beter, en zouden het zoo wel lusten als wij.

Ik. Waaróm eet Gij op uwe Vastendagen ook geen spek of vleesch, dan zoudt Gij het ook wel lusten (*uit zijne redeneering merkte ik eenen Roomschen bij mij te hebben*).

Hij. Dit verbied onze H. Kerk, en als ik dan op een' Vastendag vleesch of spek at, dan deed ik een doodzonde.

Ik. Als een Jood spek eet, dan zondigt hij ook tegen zijnen Godsdienst, tegen zijne Wet, en deeze verbood weleer zeer wijselijk het eeten van Varkensvleesch, omdat hetzelfde ongezond is, vooral in een warm Land, gelijk het Land was, waar outijds de Jooden woonden en die Wet gegeven wierd.

Hij. Dat kan wel zijn; doch een smous doet gek, want zijne Religie is afgeschafft, en de onze niet.

Ik. Gij zijt zeker meer te bespotten dan een Jood; want het is belagchenswaardig alleen maar op zekere dagen zich van vleescheeten te onthouden, en dit vasten te noemen, schoon men voor het overige zoo veel eet, als men kan.

Hij. Gij spreekt net als een Geus. – Ik was nog liever een Smous dan een Geus.

Ik. Wel! Waarom?

Hij. Omdat wij weten, dat de Religie van de Jooden *eens* goed geweest is, doch de Geuze Religie is *Kettersch*, dit leert ons de H. Moeder de Kerk, en is *nooit* goed geweest.

Dominee Hanewinkel kan de theologische uitleg in zijn zak steken en voegt eraan toe dat 'iedere Roomsche in de Majorij' er zo over denkt. Stephanus Hanewinkel is overigens de kleinzoon van Albertus Hanewinkel⁴ (1698-1764), die van 1733 tot 1741 predikant in Bergeijk was geweest.

Jaap Bussing⁵ en Wil van Ham

⁴ Panken en Van Sasse, Bergeik, pagina 289.

⁵ De basis van dit verhaal is het artikel dat Jaap Bussing schreef voor "De Opkomst" van maart 2002, pagina 24 en 25.

